

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมีสุขภาพดี เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Mervyn, Susser อ้างถึงในกองสุขศึกษา, 2542: 3) และเป็นจุดมุ่งหมายทางสังคมที่ยอมรับกันทั่วโลก มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมหรือความเชื่อถือทางการเมืองย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองให้มีสุขภาพดี อันหมายถึง การมีสภาวะความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งมิใช่เพียงแต่ปราศจากโรคหรือไม่มีความพิการเท่านั้น แต่หมายถึงการมีชีวิต อยู่ในสังคมอย่างดีด้วย (สำนักงานสาธารณสุขมูลฐาน, 2527 อ้างถึงในกองสุขศึกษา, 2542: 3)

ปัญหาสุขภาพอนามัย นับเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ สังคม ส่วนบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม จากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยเปลี่ยนไปด้วย ในอดีตคนไทยส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อ แต่ในปัจจุบันเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อมรวมทั้งพฤติกรรมมากขึ้น (กองสุขศึกษา, 2542 : 2) ดังนั้น การให้การศึกษารื่องสุขภาพแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อคุณภาพของประเทศเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นวัยที่มีแนวโน้มหรือทำที่ต่อการเรียนรู้เนื้อหาด้านสุขภาพได้ดีหากได้รับการฝึกฝนซึ่งนำเร็วเท่าใดก็จะทำให้มีพฤติกรรมปฏิบัติที่ถูกต้องจนเป็นนิสัยอันจะส่งผลให้มีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ดีในวัยต่อไป (กองสุขศึกษา, 2542: บทคัดย่อ)

ตั้งแต่ปี 2503 เป็นต้นมา กระทรวงสาธารณสุขได้มีการกำหนด “สุขบัญญัติ” ซึ่งเป็นกลวิธีสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ขั้นพื้นฐาน และมีความเหมาะสมสำหรับเด็กชั้นใช้แทนคำว่า “กติกานามัย” ที่กองอนุสภากาชาดสยามได้บัญญัติขึ้นสำหรับสมาชิกอนุกาชาด สุขบัญญัติที่กำหนดขึ้นนี้ถือเป็นเนื้อหาสำคัญในวิชาสุขศึกษาระดับประถมศึกษาและได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทบทวนมาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ในปี 2535 มีการปฏิรูปสุขบัญญัติแห่งชาติให้ทันสมัย โดยเน้นกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นเป้าหมายหลักที่จะต้องได้รับการปลูกฝังส่งเสริมให้มีสุขภาพดี (กองสุขศึกษา, 2539) และในปี พ.ศ.2540 องค์การ

อนามัยโลก ภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEARO) จึงได้ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุม Intercountry Consultation on Health Promoting Schools ที่ประชุมได้เสนอแนวคิด หลักการ และแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพซึ่งเป็นแนวคิดที่กว้างขวาง ครอบคลุมในด้านสุขภาพอนามัย ในทุกแง่มุมของชีวิต ทั้งในโรงเรียน และชุมชนซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 10 องค์ประกอบและงานสุขภาพศึกษาในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นกิจกรรมสร้างเสริมปลูกฝังพฤติกรรมสุขภาพโดยยึดแนวทางของสุขบัญญัติแห่งชาติเป็นหลัก ในปี 2541 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขึ้น ซึ่งมีมติร่วมกันที่จะร่วมพัฒนาโรงเรียนทุกโรงให้เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (กรมอนามัย, 2545: 8-9)

จากการประเมินผลงานสาธารณสุข ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง ปีงบประมาณ 2547 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง, 2547: สส.8-สส.16, ทต.5-ทต.7) พบว่า เด็กนักเรียนได้รับการดูแลสุขภาพไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย โดยระดับประถมศึกษาได้รับการดูแลสุขภาพร้อยละ 57.85 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนา สาธารณสุขฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-พ.ศ.2549) คือ เด็กนักเรียนจะต้องได้รับการดูแลสุขภาพร้อยละ 100 อัตราการตรวจพบโรคในเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ร้อยละ 14.66 อัตราการเกิดโรคเหาในเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา ร้อยละ 7.82 นอกจากนี้ยังพบว่า ภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา มีส่วนสูงตามอายุต่ำกว่าเกณฑ์ (เตี้ย) ร้อยละ 5.76 น้ำหนักตามส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอม) ร้อยละ 6.89 น้ำหนักตามส่วนสูงมากกว่าเกณฑ์ (เริ่มอ้วนและอ้วน) ร้อยละ 8.17 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่สูงขึ้น ในส่วนของคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขอำเภอเถิน (คป.สอ.เถิน) ได้มีการประเมินผลประจำปีงบประมาณ 2547 (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเถิน, 2547: 59-61) พบภาวะโภชนาการเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา มีส่วนสูงตามอายุต่ำกว่าเกณฑ์ (เตี้ย) ร้อยละ 7.93 น้ำหนักตามส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอม) ร้อยละ 10.05 น้ำหนักตามส่วนสูง มากกว่าเกณฑ์ (เริ่มอ้วนและอ้วน) ร้อยละ 8.10 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบปัญหาโรคเหงือกอักเสบ ในนักเรียนระดับประถมศึกษา ร้อยละ 14.8 ฟันผุ ร้อยละ 17.5

จากปัญหาสุขภาพที่พบแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังและสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง ตามแนวทางสุขบัญญัติแห่งชาติให้แก่เด็กนักเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักดูแลสุขภาพของตนเองจากโรคภัยไข้เจ็บมากกว่าการแก้ปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งช่วยให้รัฐบาลใช้จ่ายเงินงบประมาณด้านการรักษาพยาบาลน้อยลง สามารถใช้เงินไปพัฒนาด้านอื่นๆ ตามนโยบาย “30 บาทช่วยคนไทยห่างไกลโรค” โดยเน้นการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพและโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมีนโยบายที่จะให้ครู

ในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามสุขบัญญัติแห่งชาติ โดยเน้นให้เด็กนักเรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผู้ศึกษาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานด้านส่งเสริมสุขภาพจึงสนใจที่จะศึกษาความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเถิน จังหวัดลำปางเพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ วางแผนพัฒนาการดำเนินงานสุขบัญญัติแห่งชาติในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของหน่วยงานระดับอำเภอและเป็นข้อมูลพื้นฐานแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานีนอมาัย โรงพยาบาลชุมชน ในการจัดระบบบริการสุขภาพแก่นักเรียน

คำถามของการศึกษา

1. ความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถูกต้องหรือไม่
2. ความรู้ ความคิดเห็นและการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพพระดัตทอง ระดับเงิน และระดับทองแดงแตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความรู้ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพพระดัตทอง ระดับเงิน และระดับทองแดง อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

สมมติฐานการศึกษา

ความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพพระดัตทอง ระดับเงิน และระดับทองแดงแตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่องความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ระดับเงิน และระดับทองแดง ในเขตอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 2

ขอบเขตเนื้อหา คือ สุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ข้อ ที่นักเรียนพึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย เพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ได้แก่

1. ดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด
2. รักษาฟันให้แข็งแรงและแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง
3. ล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย
4. กินอาหารสุก สะอาด ปราศจากสารอันตรายและหลีกเลี่ยงอาหารรสจัด ไขมันสูง
5. งดบุหรี่ สุรา สารเสพติด การพนัน และการล่าสัตว์ทางเพศ
6. สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้อบอุ่น
7. ป้องกันอุบัติเหตุด้วยการไม่ประมาท
8. ออกกำลังกายสม่ำเสมอและตรวจสุขภาพประจำปี
9. ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ
10. มีสำนึกต่อส่วนรวม ร่วมสร้างสรรค์สังคม

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 ของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ระดับเงินและระดับทองแดง อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 2 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2544 ของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกสังกัด ในเขตอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขให้ดำเนินการตาม 10 องค์ประกอบและได้รับการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง หมายถึง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านเกณฑ์ประเมินขั้นดีมากไม่น้อยกว่า 8 องค์กรประกอบและไม่มีผลการประเมินต่ำกว่าขั้นพื้นฐาน ใน 2 องค์กรประกอบที่เหลือ

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับเงิน หมายถึง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านเกณฑ์ประเมินขั้นดีมากไม่น้อยกว่า 6 องค์กรประกอบและไม่มีผลการประเมินต่ำกว่าขั้นพื้นฐาน ใน 4 องค์กรประกอบที่เหลือ

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทองแดง หมายถึง โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ผ่านเกณฑ์ประเมินขั้นดีมากไม่น้อยกว่า 4 องค์กรประกอบและไม่มีผลการประเมินต่ำกว่าขั้นพื้นฐาน ใน 6 องค์กรประกอบที่เหลือ(กรมอนามัย, 2548:40-41)

ความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตัวตามสุขบัญญัติแห่งชาติ หมายถึง ความรู้ ความคิดเห็นและการปฏิบัติตัวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามสุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ข้อ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. ได้ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
2. ได้ข้อมูล เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาการดำเนินงานสุขบัญญัติแห่งชาติในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของหน่วยงานระดับอำเภอ
3. ได้ข้อมูลเป็นพื้นฐานแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานีนามัย โรงพยาบาลชุมชน ในการจัดระบบบริการสุขภาพแก่นักเรียน